

Opdrachtenkaart 1

Mobilisatie en inval – 1940-1941

A. In gesprek

Sommige vragen hebben geen goed of fout antwoord. Dat zijn vragen die je aan het denken zetten. Vragen waar je met elkaar over kan praten, misschien wel zonder één antwoord te vinden. Vragen waar misschien meerdere antwoorden op te geven zijn. We noemen dat ook wel 'filosofische vragen'. Hieronder staan een paar die passen bij het filmpje. De vragen zijn ook te vinden in de 'Oarloch yn 'e klasse'-box en op de website

Praat met elkaar over de vragen. Luister naar elkaar en bedenk dat er geen goed of fout is. Misschien verandert jouw antwoord wel tijdens het gesprek. Dat kan, maar het hoeft natuurlijk niet.

- Kun je mensen verplichten om mee te helpen aan de verdediging van een land? Waarom of wanneer wel of niet?
- Wat zou jij ervan vinden als jij of één van je familieleden wordt opgeroepen om mee te helpen bij de verdediging van het land?
- Is een inval van een land in een ander land altijd verkeerd? Of kan een aanval van een ander land ook goed nieuws zijn?
- Wat zou jij willen verdedigen?

B. Bij een bron

Over de inval van Duitsland stonden veel berichten in de kranten. Bijvoorbeeld in Tubantia, het dagblad van Twente. Het krantenbericht is te vinden in de 'Oarloch yn 'e klasse'-box of online op oarlochyneklasse.frl.

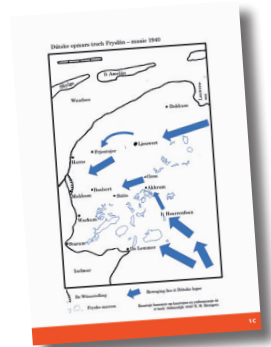
Lees het krantenbericht in tweetallen.

- Kunnen jullie de tekst in het oude Nederlands begrijpen? Wat zijn moeilijke woorden of stukjes?
- Wat kunnen jullie in het krantenartikel vinden over de tijd: hoeveel dagen heeft de strijd bij de Afsluitdijk geduurd?
- Wat kun je in het krantenartikel vinden over de schade die er was na de strijd?
- Wat staat er in het krantenartikel dat jullie nog niet wisten over de strijd bij de Afsluitdijk?
- Wat zou de sluiswachter thuis hebben verteld toen hij na de strijd weer thuis kwam?

C. In de omgeving

Bekijk het kaartje over de Duitse opmars in 1940. Het is te vinden in de 'Oarloch yn 'e klasse'-box of online op oarlochyneklasse.frl. Wat betekenen de kleuren en vormen op de kaart? Waar ligt jullie woonplaats op het kaartje?

Bij de aanval op Noord-Nederland zijn er drie belangrijke orders voor de Duitse eenheden:

1. Zo snel mogelijk Noord-Nederland bezetten
2. De stelling bij Kornwerderzand veroveren met de strategische weg tussen Bolsward en de kop van de Afsluitdijk
3. De havens aan het IJsselmeer in bezit nemen

De verdediging van het Nederlandse leger tegen de Duitse aanval was niet zo sterk. Dat was voor de oorlog al bekend en dus was de grootste opdracht voor de soldaten in Noord-Nederland het vertragen van de inval. Als het Duitse leger te sterk bleek, moesten de soldaten zich terugtrekken in de richting van de Afsluitdijk. Want die moest wel goed worden verdedigd, zodat de Duitsers niet makkelijk naar Noord-Holland konden oversteken. En bij de Afsluitdijk was de verdediging wel sterk!

Soldaten en inwoners van Fryslân waren niet van plan om de Duitsers zomaar een vrije doorgang te

geven naar de Afsluitdijk. Ze vernielden bruggen, hakten gaten in de weg, barricadeerden de weg en probeerden de Duitse soldaten tegen te houden. In de havens lieten ze schepen zinken, zodat het Duitse leger niets aan de haven zou hebben. Ook water werd gebruikt om de Duitsers te keren: er werden stukken land onder water gezet, zodat het Duitse materieel niet verder kon.

Onderzoek:

- Hebben de soldaten en bewoners bij jullie in de buurt ook geprobeerd de Duitsers tegen te houden in 1940?
- Wat hebben ze gedaan?
- Zijn daar verhalen over?

Tip: op oarlochyneklasse.frl staan een aantal tips voor websites over de inval van Duitsland.

Misschien kunnen jullie nog wel meer websites vinden die verhalen vertellen over jullie omgeving in de meidagen van 1940.

D. En nu?

De oorlog lijkt iets van lang geleden uit de geschiedenis. Toch is er op verschillende plekken op de wereld nog steeds oorlogsdreiging. Ook Navo-baas Rutte heeft Europa opgeroepen om zich beter voor te bereiden op dreiging. Misschien kennen jullie wel mensen die daar thuis al mee bezig zijn, misschien doen jullie dat zelf wel. Allerlei organisaties willen mensen wel helpen om zich voor te bereiden op noodsituaties. Zo heeft het Rode Kruis bijvoorbeeld ook een checklist voor een noodpakket.

In deze opdracht gaan jullie op onderzoek uit.

Praat met elkaar over de volgende vragen.

- Waarom zouden mensen denken dat oorlog 'iets van vroeger' is?
- Wat is het verschil tussen de dreiging toen en de dreiging nu?
- Bereiden jullie je voor op noodsituaties? Waarom wel of niet? Hoe?
- Bereiden mensen in jullie omgeving zich voor op noodsituaties?

Voor het antwoord op de laatste vraag gaan jullie onderzoek doen in je eigen omgeving. Bedenk wat jullie willen weten en houd interviews met mensen in jullie omgeving.

Vragen kunnen bijvoorbeeld zijn: Maken mensen zich zorgen? Hoe blijven mensen op de hoogte van het nieuws? Vinden mensen dat ze goed voorbereid zijn op noodsituaties? Hebben ze een noodpakket in huis? Wat wel, wat niet? Maar misschien hebben jullie nog wel meer vragen!

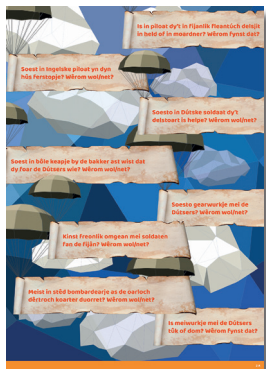
Ga op onderzoek uit en bespreek met elkaar wat jullie gevonden hebben. Hoe zit het bij jullie in de buurt? Wat vinden jullie daarvan? Zouden jullie zelf meer willen doen of niet?

Opdrachtenkaart 2

Luchtoorlog en dagelijks leven – 1941-1942

A. In gesprek

Na de inval zijn de Duitse soldaten hier de baas. De Duitsers stellen zich, op bevel van Hitler, in het begin fatsoenlijk op. Ze doen hun boodschappen in Friese winkels en betalen netjes. Hitler probeert het Friese volk achter zich te krijgen en dat lukt de eerste jaren behoorlijk. Van verzet is weinig te merken in het begin. Op de grond is de strijd eerst voorbij en wordt het redelijk rustig in Fryslân. In de lucht gaat de strijd nog door en omdat een aantal vliegroutes over Fryslân gaat, merken de Friezen daaraan wel dat de oorlog nog niet voorbij is.

Op de gespreksposter die in de 'Oarloch yn 'e klasse'-box zit, staan vragen om over te praten. Leg de poster plat op de grond. Probeer een muntje of een blokje precies op een vraag te gooien. Lees de vraag en praat erover. Degene die het muntje of blokje gooit, mag eerst antwoord geven. Anderen mogen daarna vragen stellen bij het antwoord. Let op: het gaat niet om goed of fout.

Het gaat om het nadenken en het gesprek. Misschien ben je het niet met elkaar eens. Dat kan en dat mag.

Vragen om te stellen over een antwoord zijn bijvoorbeeld:

- Kun je dat uitleggen? Wat bedoel je met...?
- Waarom denk je dat? Kun je dat aantonen? Kun je een voorbeeld geven?
- Is dat altijd zo? Kan het tegenovergestelde waar zijn? Stel je voor dat... Wat als...?
- Geldt dat dan ook voor...? Betekent dat...?

B. Bij een bron

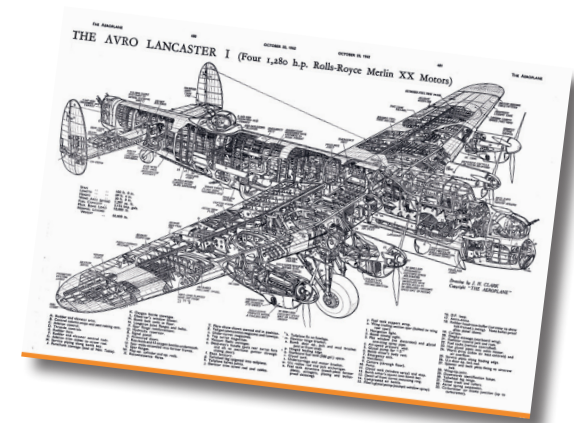
Gevechtsvliegtuigen zagen er in de Tweede Wereldoorlog anders uit dan nu.

Bekijk samen de doorsnede van het Engelse gevechtsvliegtuig. Deze is te vinden in de 'Oarloch yn 'e klasse'-box en op oarlochynneklasse.frl.

- Hoeveel mensen vlogen er mee in dit gevechtsvliegtuig?
- Hoe groot was zo'n vliegtuig? Kun je dat ook uitmeten, bijvoorbeeld op het schoolplein of sportveld?
- Welke opvallende details zie je op de doorsnede?

Denk ook na over hoe het geweest moet zijn voor een piloot in die tijd.

- Wat vind jij van de veiligheid van de piloten in dit vliegtuig?
- Hoe wist een piloot in de Tweede Wereldoorlog waar hij heen moest vliegen?
- Piloten vlogen vaak in het donker. Wat waren de voor- en nadelen daarvan?
- Zou jij piloot willen zijn in zo'n vliegtuig? Waarom wel of niet?

C. In de omgeving

De vliegroute van Engelse gevechtsvliegtuigen richting Duitsland liep over Fryslân. Het Duitse afweergeschut probeerde de vliegtuigen uit de lucht te schieten, voordat ze met hun bommen in Duitsland waren. Geallieerde vliegtuigen die werden geraakt, stortten neer op het Friese grondgebied. Ook Duitse vliegtuigen stortten in gevechten soms neer in Fryslân.

Op het kaartje op de website luchtoorlogfriesland.nl kun je zien waar in Fryslân vliegtuigen zijn neergestort. Je kunt met de + en de – rechtsonder op het kaartje in- en uitzoomen. Als je op een sterretje klikt, zie je informatie over de crash. Daar kun je ook weer op doorklikken.

Kies een plek die je aanspreekt, bijvoorbeeld omdat die bij jou in de buurt ligt, bij de woonplaats van familie, of om een andere reden.

Doe onderzoek naar de plek die je hebt uitgezocht. Bedenk goede vragen voor je onderzoek. Wat wil je weten? Onderzoeksvragen beginnen vaak met: Wie, Wat, Waar, Wanneer, Waarom of Hoe... Probeer op zoveel mogelijk van je vragen een antwoord te vinden. De website luchtoorlogfriesland.nl kan je helpen bij jouw onderzoek.

Voorbeelden van onderzoeksvragen zijn bijvoorbeeld: Wie zaten in het vliegtuig (wie waren de bemanningsleden)? Wat is er gebeurd? Waar kwam het vliegtuig vandaan en waar ging het naartoe? Wanneer is het vliegtuig neergestort? Waarom werd het vliegtuig neergehaald? Waarom daar? Wat is er nu nog van het neergestorte vliegtuig terug te vinden? Hoe is het afgelopen met de bemanningsleden? En misschien heb je zelf nog wel andere vragen.

D. En nu?

In Nederland is nu geen oorlog. Toch zijn er nog een aantal vliegbases in Nederland waar gevlogen wordt met gevechtsvliegtuigen. Een van die bases is in Leeuwarden. Elke dag zijn daar mensen aan het werk.

Probeer een antwoord te vinden op de vragen:

- Wat voor werk is er op een vliegbasis allemaal te doen?
- In welke toestellen vliegen de Nederlandse piloten nu?
- Wat zijn verschillen tussen de vliegtuigen van toen en de straaljagers van nu?
- Als er geen oorlog is, waarom zouden die vliegbases in Nederland dan toch nog open zijn?

Om goed voorbereid te zijn, trainen de piloten elke dag. Ze oefenen de verdediging in de lucht en het aanvallen van doelen op de grond. Dat doen ze meestal boven de Noordzee. Eén keer per jaar wordt een grote internationale oefening gehouden in Leeuwarden: Frisian Flag. In 2025 werd de NAVO-oefening Ramstein Flag gehouden. Aan die internationale oefeningen doen heel veel landen mee met hun toestellen. Praat met elkaar over de vragen:

- Nederland is niet in oorlog. Toch vliegen Nederlandse piloten nog regelmatig in oorlogsgebied. Waarom is dat?
- Waarom is het belangrijk om internationale oefeningen te houden?
- Zou jij op de vliegbasis willen werken? Waarom wel of niet?
- Zou jij piloot willen zijn van een straaljager? Waarom wel of niet?

Op de website van het ministerie van Defensie kun je meer informatie vinden over Nederlandse Luchtmacht: defensie.nl/organisatie/luchtmacht

Opdrachtenkaart 3

Jodenvervolging – 1942-1943

A. In gesprek

In de Tweede Wereldoorlog komen er steeds meer regels voor Joden. Dit gesprek gaat over regels.

Pak een kaartje van de stapel. Lees de vraag voor. Wie wil reageren?

Vraag door na het eerste antwoord:

- Kun je dat uitleggen? Wat bedoel je met...?
- Waarom denk je dat? Kun je dat aantonen? Kun je een voorbeeld geven?
- Is dat altijd zo? Kan het tegenovergestelde ook waar zijn? Stel je voor dat... Wat als...?
- Geldt dat dan ook voor...? Betekent dat...?

B. Bij een bron

In de oorlog zijn veel dagboeken bijgehouden. Het bekendste dagboek is natuurlijk 'Het Achterhuis' van het Joodse meisje Anne Frank.

Goffe Miedema houdt ook een dagboek bij. Hij is 28 als de oorlog begint en heeft een meubelzaak in Leeuwarden. Goffe schrijft over de dingen die hem bezig houden in de oorlog. Hij schrijft ook over de Joden. Fragmenten uit zijn dagboek vind je in de 'Oarloch yn 'e klasse'-box en op [oarlochyneklasse.frl](#). Zijn originele en complete dagboek is te vinden bij het Historisch Centrum Leeuwarden.

Lees samen de fragmenten en onderzoek:

- Wat valt je op aan de fragmenten?
- Was Goffe het eens met de regels die de Duitsers oplegden aan de Joden? Waarom wel? Waarom niet?
- Goffe zag dat er steeds minder Joden in Leeuwarden waren. Hij dacht daarover na en schreef erover in zijn dagboek. Wat deed hij er verder mee?
- Wat vind je daarvan?

C. In de omgeving

De kunstenaar Gunter Demnig, geboren in Berlijn in 1947, bedacht het project 'Stolpersteine' – 'Struikelstenen' in het Nederlands. Een bijzonder monument om Joden en andere slachtoffers te herdenken die door de nazi's uit hun huizen werden gehaald en op transport gezet naar werk- en vernietigingskampen. Het bijzondere aan dit monument is dat het verspreid is over heel Europa.

De Struikelstenen worden in de stoep gelegd voor de woonhuizen van mensen die slachtoffer zijn geworden van de nazi's. In Fryslân liggen ook Struikelstenen.

Onderzoek:

- Wat is een Struikelsteen? Hoe ziet dat eruit?
- Waarom bedacht Gunter Demnig de Struikelstenen?
- Zijn Struikelstenen nu nog belangrijk?
- Waar in jouw omgeving liggen Struikelstenen?
- Welke namen staan erop?
- Kun je iets vertellen over de persoon (of personen) van wie de naam op de Struikelsteen staat?

D. En nu?

Vooroordelen

In de Tweede Wereldoorlog hadden veel mensen een oordeel over Joden. Hitler zei: 'Alle Joden zijn onbetrouwbaar, ze liegen mensen voor, ze willen allemaal rijk worden ten koste van ons, door de Joden gaat het niet goed in de wereld, ze zijn minder waard dan wij, alles wat misgaat is de schuld van de Joden.'

Dat kan natuurlijk niet waar zijn, maar ja, Hitler was de baas. En hij zei het zo vaak, dat mensen het begonnen te geloven en hem ook na gingen praten. Het kwam in de krant en op de radio en veel mensen dachten daarom dat het waar was. Ook mensen die zelfs nog nooit in hun hele leven een Jood hadden gezien, dachten dat Hitler gelijk had. Ze hadden een vooroordeel over Joden.

Vaak kun je een vooroordeel herkennen aan het woordje 'alle'. 'Alle Joden zijn slechte mensen', 'Alle Rottweilers (hondenras) zijn gevaarlijk', 'Alle mensen die op een kantoor werken zijn saai'. Een vooroordeel kan lekker makkelijk zijn: je hoeft zelf niet na te denken of te onderzoeken: je zegt gewoon wat anderen ook zeggen.

Ook nu zijn er nog steeds veel vooroordelen. Denk als voorbeeld aan het vooroordeel: 'Alle Rottweilers zijn gevaarlijk'. Als je nog nooit een

Rottweiler van dichtbij hebt gezien, maar wel in het nieuws hoort dat een Rottweiler iemand heeft gebeten, en als er dan een plaatje bij staat van een blaffende Rottweiler, dan kun je denken dat het waar is. Je hebt een oordeel, voordat je er zelf meer van weet.

Maar wat als je zelf thuis een Rottweiler hebt? Of als je oude grijze buurvrouw een Rottweiler heeft die Roosje heet? Dan weet je dat het wat ingewikkelder is dan 'Alle Rottweilers zijn gevaarlijk'. Er zijn misschien wel gevaarlijke Rottweilers, maar je kunt niet zomaar zeggen dat ze allemaal gevaarlijk zijn.

Denk na over de vragen:

- Welke vooroordelen kunnen jullie bedenken?
- Welke vooroordelen komen jullie wel eens tegen?
- Hebben jullie zelf ook wel eens vooroordelen?

Hoe zou het zijn voor de groep waar het om gaat? Stel dat jij bij een groep hoort waar een vooroordeel over is. Dat kan wel eens voelen als een muur die voor je staat. Je wil laten zien dat het vooroordeel niet klopt, maar mensen kunnen een vooroordeel zo vast hebben in hun hoofd, dat je niet door de muur heen kunt breken.

Jullie gaan de muur van vooroordelen afbreken.

Nodig: kartonnen dozen, stiften, rood en groep papier

Bedenk samen vooroordelen die nu nog steeds bestaan. Praat over: wie heeft er last van? Wat zou je in plaats van het vooroordeel beter kunnen denken; wat zou de betere gedachte zijn? Betere gedachten laten je zelf nadenken.

Schrijf op rood papier de vooroordelen (bv.: 'Alle Rottweilers zijn gevaarlijk'). Schrijf op groen papier de betere gedachten (bv.: 'Er zijn gevaarlijke Rottweilers, maar ze kunnen ook lief en trouw zijn').

Verzamel kartonnen dozen. Plak op de ene kant het rode vooroordeel. Plak op de andere kant de groene gedachte.

Bouw met de dozen een muur. Zet alle dozen met de rode kant naar voren. Bekijk de muur. Als alle mensen dit zouden denken, dan is het lastig om elkaar te leren kennen, denken jullie niet? Loop dan dwars door de muur van vooroordelen heen. Breek die muur af.

Draai de dozen met de groene kant naar voren. Lukt het jullie om met de dozen een poort te maken waar je doorheen kunt lopen?

Opdrachtenkaart 4

Verzet – 1943-1944

A. In gesprek

Verdeel de klas in tweeën. De ene kant staat voor 'Mee eens' de andere kant staat voor 'Niet mee eens'. Lees een stelling van een kaartje voor. Iedereen mag zelf even goed nadenken over de stelling. De stellingen zijn niet goed of fout, het is ook geen wedstrijd wie het eerst een mening heeft. Misschien twijfel je? Dan kun je een beetje in het midden gaan staan. Bedenk wat je kunt zeggen over je keuze. Je mag anderen ook vragen stellen over hun keuze. Bijvoorbeeld:

- Kun je dat uitleggen? Wat bedoel je met...
- Waarom denk je dat? Kun je een voorbeeld geven?
- Is dat altijd zo? Kan het tegenovergestelde waar zijn? Stel je voor dat... Wat als...?
- Geldt dat dan ook voor...? Betekent dat...?

Als jullie over een stelling genoeg hebben gezegd, bedenk dan: Hoe ging het gesprek? Ben je wijzer geworden? Denk je nu misschien anders; wil je nu misschien op een andere plek staan? Wat was jouw inbreng?

B. Bij een bron

In de Tweede Wereldoorlog kon je op straat zomaar worden aangehouden door soldaten. Je moest dan je persoonsbewijs laten zien. Onderzoekers en andere mensen die gezocht werden door de Duitsers (zoals mensen die bij het verzet zaten) wilden natuurlijk niet opgepakt worden. Daarom maakte het verzet voor hen valse persoonsbewijzen. Met hun eigen foto, maar met een andere naam.

Er kwamen in de oorlog ook kinderen zonder ouders naar Fryslân om onder te duiken, vaak ook Joodse kinderen. Ze kwamen wonen bij een Fries gezin dat dan net deed alsof de kinderen familie waren. De kinderen kregen dan ook een andere naam: Deborah kon zomaar Dieuwke worden, of Izaak werd Ytsen. Ook de achternaam werd veranderd. Geen Joodse naam meer zoals Polak of Cohen, maar een Friese: bijvoorbeeld Dykstra of Boersma.

Bekijk het persoonsbewijs van Haitze Wiersma. Je vindt het in de 'Oarloch yn 'e klasse'-box en op oarlochynklasse.frl. Haitze was politiemann en raakte betrokken bij het verzet. Hij werd een leider in het verzet en moest regelmatig op reis voor overleg. Maar de bezetter kwam erachter! Natuurlijk wilde Haitze niet worden opgepakt, dus kon hij niet meer met zijn echte persoonsbewijs over straat. Binnen het verzet had hij ook een schuilnaam: 'Koos'. Uiteindelijk wist niemand zijn echte naam meer.

De man op de foto is steeds Haitze Wiersma.

- Wat zijn de verschillen?
- Wat moet er op een persoonsbewijs staan om het echt te laten lijken?
- Waarom was het nodig dat niemand de echte naam van Haitze wist?
- Wat denk jij: hoe zou het zijn als niemand je echte naam meer weet?

Stel: jij zou moeten onderduiken en ze moeten een nieuwe naam voor je bedenken. Wat zou er aan de hand kunnen zijn waarom jij moet onderduiken? Hoe zou jouw vervalste persoonsbewijs eruit zien? Waar zou je nieuwe naam aan moeten voldoen?

Maak je eigen vervalste persoonsbewijs.

C. In de omgeving

In veel Friese plaatsen waren verzetsmensen actief. Verzet was er in het groot en in het klein. Er waren mensen die het Duitse leger wilden saboteren of persoonsbewijzen vervalsten. En ook mensen die hun radio verstopten en daarmee stiekem naar Radio Oranje en koningin Wilhelmina luisterden. Ook af en toe een pan eten brengen bij een gezin waar onderduikers zaten, was een vorm van verzet, net als de letters OZO (de afkorting van 'Oranje Zal Overwinnen') ergens op schrijven.

Onderzoek:

- Was er in jouw woonplaats of jouw buurt ook verzet?
- Wat gebeurde er in jouw buurt aan verzet?
- Waren er in jouw buurt ook plaatsen waar onderduikers zaten?
- Zijn er in jullie omgeving ook monumenten voor verzetsstrijders?
- Wat is het verhaal van die verzetsstrijders?

D. En nu?

In de oorlog kwam er natuurlijk nieuws van alle kanten. Er waren nieuwsberichten van de Duitsers, nieuwsberichten van het verboden Radio Oranje en illegaal nieuws dat via de pamfletten bij de mensen kwam. Dat nieuws was niet allemaal hetzelfde. Het Duitse nieuws meldde bijvoorbeeld dat het goed ging met het Duitse Rijk en het nieuws op Radio Oranje vertelde dat de overwinning van de geallieerden vlakbij was. Het Duitse nieuws noemde de verzetsstrijders tegenstanders van de vrede. Ze pleegden immers overvallen en daarbij vielen ook wel slachtoffers! Maar het illegale nieuws noemde de verzetsstrijders juist helden. Het kon best ingewikkeld zijn om te ontdekken wat de waarheid was.

Tegenwoordig komt het nieuws ook op allerlei manieren op je af. Hoe weet je wat waar is? Het journaal op televisie? Het nieuws in de krant? De berichten op nieuwswebsites? En hoe zit het met sociale media? En nieuwsberichten die nep zijn voor de grap (denk bijvoorbeeld aan nieuws op 1 april)?

Je hoort veel over nepnieuws. Praat samen over de vragen:

- Wat is nepnieuws?
- Waarom zou iemand nepnieuws willen verspreiden?
- Hoe kun je nepnieuws herkennen?
- Zijn grappen ook nepnieuws?
- Heb je zelf weleens (per ongeluk of expres) nepnieuws verspreid?

Bekijk het filmpje van Schooltv over nepnieuws en speel de quiz. De link naar het filmpje is te vinden op oarlochneklasse.frl.

Opdrachtenkaart 5

Verzet en bevrijding – 1944-1945

A. In gesprek

In 1945 komt er een eind aan de Tweede Wereldoorlog. Praat samen over vrijheid. Doe dat in groepjes. Elk groepje krijgt een vraag en na een tijdje wisselen de groepjes van vraag. Op de vraag is geen goed of fout antwoord te geven. Het zijn vragen om over na te denken. Misschien heb je niet echt een mening of verandert jouw mening tijdens het gesprek. Misschien blijf je bij je mening. Dat mag allemaal. Luister goed naar elkaar en vraag door. Vragen om door te vragen zijn bijvoorbeeld:

- Kun je dat uitleggen? Wat bedoel je met...?
- Waarom denk je dat? Kun je een voorbeeld geven?
- Is dat altijd zo? Kan het tegenovergestelde ook waar zijn? Stel je voor dat... Wat als...?
- Geldt dat dan ook voor...? Betekent dat...?

Praat na afloop over de gesprekken: Hoe ging het? Kon iedereen zeggen wat hij of zij wilde? Ben je wijzer geworden? Denk je nu anders? Wat was jouw inbreng?

B. Bij een bron

In 1944 kwam het einde van de oorlog in zicht. Om Nederland sneller te bevrijden, werd het verzet ingeschakeld. Geallieerde vliegtuigen dropten 's nachts in het geheim containers met wapens. Mensen van het verzet haalden de containers uit het weiland en verstopten de wapens voor de Duitsers. Dat was een gevaarlijke klus! Het ophalen van de containers moest natuurlijk in het diepste geheim en de wapens moesten goed verstopt worden. Als de Duitsers de wapens vonden, stond daar de doodstraf op.

Bekijk de filmpjes over Piet Veeninga. De filmpjes zijn te vinden op oarlochyneklasse.frl. Hij heeft de wapendroppings meegemaakt op het land van de boerderij waar hij woonde. Hij was toen ongeveer 20 jaar. Hij heeft zijn verhaal op veel scholen verteld. In 2018 is Piet Veeninga overleden. Zijn verhaal is nog op verschillende plekken op internet te vinden.

Bekijk de lijst met plaatsen waar de wapendroppings werden uitgevoerd. Wat valt jullie op? Zoek de plaatsen op op een kaart van Fryslân. Welke plaats ligt het dichtst bij jullie woonplaats? Is er in die plaats nog iets terug te vinden van de wapendroppings? Zijn er verhalen over de wapendroppings?

C. In de omgeving

Begin april 1945 werd duidelijk dat de bevrijding van Fryslân dichtbij was. Op 8 april kwam de boodschap via Radio Oranje: 'De fles is leeg'. Dat was het teken dat de bevrijders vlakbij waren. Het verzet begon aan sabotageacties om het de Duitsers zo moeilijk mogelijk te maken de strijd met de geallieerden aan te gaan. Er werden bruggen en spoorlijnen vernield en wateren en wegen geblokkeerd. Door de hulp van het Friese verzet duurde de strijd niet lang. Op 18 april 1945 was het vasteland van Fryslân bevrijd. De Waddeneilanden moesten langer wachten op de bevrijding: Terschelling tot 29 mei, Vlieland tot 31 mei, Ameland tot 3 juni en Schiermonnikoog moest zelfs wachten tot 11 juni voordat de laatste Duitse militairen het eiland verlieten.

Om de bevrijding en de periode daarvoor te herdenken, werd in 2025 onder anderen het project 'Brêge nei Frijheid' gehouden. Inwoners van Fryslân werden uitgenodigd om een brug in hun woonplaats centraal te stellen bij het herdenken en vieren.

Onderzoek:

- Zijn er in de periode voor de bevrijding ook bruggen bij jullie in de buurt vernield?
- Hebben jullie ook iets gezien van het project 'Brêge nei Frijheid'?
- Wanneer is jullie woonplaats bevrijd? En door wie?
- Zijn er beelden van de bevrijding van jullie omgeving?
Tip: Zoek op YouTube in de playlist van het Fries Film & Audio Archief 'Tweede Wereldoorlog Friesland – Bevrijding'
- Bij bevrijding hoort ook herdenken. Waar bij jullie in de buurt is een herdenking?

D. En nu?

Na jaren van oorlog was Fryslân weer vrij. De meeste mensen waren blij, maar er waren ook veel mensen die verdriet hadden. Er waren immers heel veel mensen die door de oorlog familieleden, vrienden of hun thuis moesten missen. In Nederland herdenken we op 4 mei de slachtoffers van de oorlog en op 5 mei vieren we de vrijheid. In 2025 bestaat de vrijheid in Nederland 80 jaar. Maar lang niet overal op de wereld zijn mensen vrij.

Bespreek met elkaar:

- Op 4 en 5 mei herdenken en vieren we. Waarom doen we dat? Is het belangrijk om dat te doen? Waar denken jullie aan als je herdenkt? Waar denken jullie aan als je viert? Waar zijn jullie op 4 en 5 mei?
- Welke gebieden in de wereld wachten nu nog op vrede en vrijheid? Wat merken mensen in Nederland daarvan? Denken jullie op 4 en 5 mei ook aan die gebieden?

Het is soms lastig te zeggen waar je aan denkt bij het herdenken en vieren. Een gedicht kan daarbij helpen. Schrijf een gedicht met behulp van het stappenplan dat te vinden is in de 'Oarloch yn 'e klasse'-box en op oarlochynklasse.frl. Presenteer de gedichten aan elkaar.

